

# Mines d'argila, negoci o ruïna?

Les mines d'argila, bàsiques per a la indústria taulellera, són un negoci a l'alça. Però les conseqüències són devastadores per a les zones afectades. El Pla d'Argiles per al País Valencià, presentat recentment, no sols agreuja la ja delicada situació de la comarca dels Serrans, sinó que ha encès l'alarma en zones com els Ports o l'espai natural de la Tinença de Benifassà, qualificat com a sòl apte per a l'activitat minera.

**E**l cost econòmic, social i cultural que les comarques valencianes afectades per l'extracció d'argila han de pagar a canvi de subministrar matèria primera al sector tauleller comença a ser massa elevat. És evident que la potent indústria ceràmica, que concentra als voltants de Castelló el 85% de la producció de tot l'estat espanyol, necessita una important provisió d'argila per fer front a la competitivitat del mercat internacional. Però no és menys cert que les conseqüències, econòmiques i ambientals sobretot, que aquestes extraccions suposen en les zones riques en argila són devastadores.

Recentment, la presentació del Pla d'Argiles Ceràmiques de la Comunitat Valenciana ha reobert –si és que mai s'havia tancat– la polèmica sobre l'exploració d'argila al País Valencià i ha posat de relleu el xoc d'interessos entre les indústries del taulell i les empreses mineres, d'una banda, i de l'altra, els municipis i col·lectius d'afectats per la mineria, que veuen com les administracions públiques no sols no estan disposades a frenar l'activitat de les mines, sinó que en fomenten la proliferació. No debades, el Pla declara la mineria com un bé d'interès estratègic i assenyala àmplies zones de les comarques d'interior de la demarcació de València i del nord de Castelló com a aptes per a l'obertura de mines. Així, a la ja delicada situació de la comarca dels Serrans i el Racó d'Ademús –devastades per anys i anys d'activitat minera– s'afegeixen, entre d'altres, importants zones del Baix Maestrat i més de vint paratges naturals –entre ells la Tinença de Benifassà i una bona part dels jaciments arqueològics de la comar-

ca dels Ports– que el Pla qualifica com a zones aptes per a l'extracció d'argiles.

Així doncs, lluny de portar la pau definitiva a un conflicte que ja fa molts anys que cueja, el Pla ha caigut com un gerro d'aigua freda entre els principals afectats. Tot i que la Generalitat ha intentat llevar ferro a l'assumpte i ha reiterat que el Pla es desenvoluparà amb “el major respecte al medi ambient i al patrimoni cultural i arqueològic”, els afectats no se'n refien (exemples com el dels Serrans no suposen cap garantia, certament) i veïns, ajuntaments, associacions ramaderes i empresaris de turisme rural temen que l'aplicació de la nova normativa pugui truncar les ja de per si escasses expectatives de creixement d'aquestes comarques.

La reacció a aquest polèmic projecte s'ha traduït en gairebé 22.000 al·legacions a un pla que els afectats consideren “un vestit fet a mida dels taulellers i els miners”. Ara, sindicats, associacions ecologistes i col·lectius d'afectats esperen la resposta de la Direcció General d'Indústria, responsable del projecte. Les al·legacions, presentades, entre d'altres, pel sindicat CCOO-PV i la Coordinadora d'Afectats per la Mineria que aplega col·lectius dels Serrans, el Racó d'Ademús, els Ports i la Plana Baixa, denuncien principalment que el Pla vulnera quatre lleis autonòmiques: la llei d'activitats qualificades, perquè el projecte permet extraccions a només 500 metres dels nuclis urbans, quan la llei parla d'un mínim de 2.000 metres; la llei d'espais naturals, perquè el Pla inclou com a aptes per a usos miners espais naturals protegits i zones proposades per a la Xarxa



Imatge d'una mina d'extracció d'argila a Andorra (Serrans). En aquesta comarca, paradigma de zona afectada per l'activitat minera al País Valencià, s'han obert més de cent mines, la majoria de les quals incompleixen alguna normativa. Els esforços per apostar pel turisme rural i la protecció del medi ambient són incompatibles amb aquesta activitat, que suposa un tràfic de 1.500 camions diaris per la comarca.

Natura 2000 d'abast europeu; la llei de turisme, perquè l'impacte ambiental de les mines és contrari als requisits ambientals d'un municipi amb turisme rural, com és el cas de la majoria de pobles afectats; i la llei forestal, que no permet l'activitat d'extracció en sòl forestal.

Per sobre de totes les qüestions tècniques, però, hi ha una crítica comuna: el nul consens amb les parts afectades. "La Generalitat –afirma Antoni Montesinos, del departament de Medi Ambient de CCOO-PV, una de les entitats que ha presentat al·legacions al Pla–, té molta pressa per aprovar aquest Pla, i intentarà reduir al màxim tots els terminis. No debades, el sector ceràmic, que mou molts diners i molts llocs de feina, pressiona perquè ara per ara ha d'importar argila de Terol i del nord d'Àfrica." "Ara bé –reconeix Montesinos–, qualsevol pla d'aquestes característiques està condemnat a provocar una guerra permanent si no s'aprova amb el consens de tots els sectors afectats."

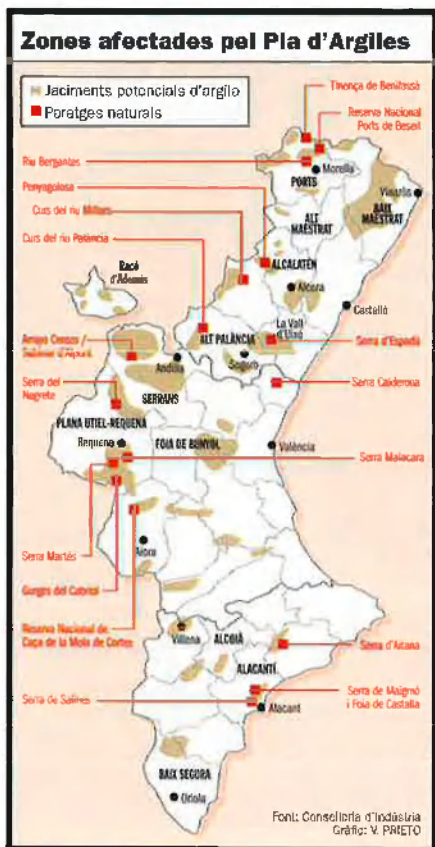
De moment, però, encara que el Pla entre en funcionament, la Generalitat haurà d'afrontar l'aplicació de la IPPC (directiva europea referent a la Prevenció i

Control Integrat de la Contaminació), que afectarà el sector tauleller i, per tant, també l'extracció de les primeres matèries. "L'entrada en vigor d'aquesta directiva –explica Montesinos– serà determinant per al sector, i, per tant, aquesta hauria de ser una raó més perquè l'administració haguera presentat un pla consensuat." "A tot això –conclou el representant sindical– cal recordar que mentre l'administració valenciana oblidava el desenvolupament social i econòmic d'aquestes zones, la Unió Europea, a través del programa Leader, ha invertit grans quantitats de diners precisament per intentar que les comarques més deprimides pogueren enganxar-se al carro del desenvolupament a través d'activitats emergents com el turisme rural, un sector que entra en clara contradicció amb el Pla d'Argiles."

**Mines a canvi de què?** La comarca dels Serrans, paradigma de zona afectada per l'activitat minera, ha estat una de les que en els darrers anys ha apostat, amb l'ajut del programa Leader, pel turisme rural i la protecció del medi ambient com el seu principal atractiu i com

a mesura per a superar l'abandó econòmic per part de les institucions valencianes. Una aposta, però, difícil de consolidar tenint en compte que a la comarca s'han obert més de cent mines d'extracció d'argila, la gran majoria de les quals incompleixen alguna –i en molts casos més d'una– normativa legal. De fet, el principal problema en aquesta comarca és, efectes econòmics i ambientals a banda, la proliferació d'explotacions il·legals que sense cap complex envaeixen terrenys públics i privats. Com a exemple, el març de l'any passat es va donar el cas que una empresa minera havia ocupat una superfície de més de 14 camps de futbol propietat de l'ajuntament sense cap permís ni llicència.

"El Pla d'Argiles –diu César Salvo, representant del Centre de Estudios La Serranía– inclou el 70% de la comarca que ara per ara no s'explota. Però, a més d'això, no soluciona els nostres problemes, no sols perquè estem envoltats de mines il·legals, sinó perquè les explotacions no compleixen ni tan sols la distància mínima respecte dels nuclis urbans." "Al Villar –especifica– hi ha una mina a zero metres del poble."



Així les coses, els col·lectius socials i ecologistes dels Serrans treballen des de fa anys per conscienciar la població i per reclamar de l'administració inversions que puguen frenar el procés de despoblació. De fet, des que als anys noranta la indústria taulellera de Castelló va començar a liderar el mercat mundial de la producció de ceràmica, els efectes s'han multiplicat a la comarca i fins i tot han arribat a desaparèixer muntanyes senceres. “Nosaltres —explica César Salvo— som conscients que el 92% del nostre subsòl és susceptible de convertir-se en mina, i també som conscients de la importància de la indústria taulellera, però no pot ser que tots els diners se'n vagen a Castelló i nosaltres ens quedem en una situació pràcticament tercermundista. Si tenim riquesa, hem d'aprofitar-la. Però tots, no sols uns quants.”

A tot això, els beneficis econòmics que les explotacions mineres aporten als municipis són bastant insignificants. Les mines d'argila no requereixen un gran nombre de treballadors i el transport de la mercaderia el realitzen generalment empreses de Castelló. “L'ajuntament

que s'ho planteja —es queixa Salvo— pot traure diners, però en general no és així. Ara bé, també és cert que alguns alcaldes reben diners per deixar que exploten els seus terrenys.”

**La història es pot repetir.** La situació d'aquesta comarca —convertida en una mena de “formatge de gruyère”, com la defineix l'escriptor Alfons Cervera— podria començar a reproduir-se en altres zones igualment despoblades i mancades d'inversions, com la comarca dels Ports, al nord del País Valencià. No debades, el Pla d'Argiles de la Generalitat considera la comarca com una conca minera i afecta quasi la totalitat de les anomenades terres roges, considerades el conjunt de jaciments de dinosaures i rèptils del cretaci inferior més important d'Europa. “Aquestes terres —asseguren des de la Plataforma Veinal de Cinctorres, un dels pobles més afectats per les intencions de la Generalitat— contenen bona part de la nostra història i han donat de menjar durant segles a tots els pobles de la comarca.” (El 75% dels municipis dels Ports se situa a menys d'un quilòmetre d'aquestes terres roges.)

L'amenaça que suposa el Pla per a aquesta comarca ha despertat d'alguna manera la consciència social dels habitants. No obstant això, l'existència de dues mines al terme de Morella des de fa

dos anys ja va alertar alguns col·lectius. La Plataforma Veinal de Cinctorres ha organitzat en els darrers mesos xarrades pels pobles de la comarca amb l'objectiu d'informar sobre les conseqüències de la mineria. “Ja fa temps que intentem que els ajuntaments s'adonen del perill de regalar la comarca a les grans empreses d'extracció d'argila, i ara, amb el Pla, encara més, sobretot perquè el fet de considerar les argiles ceràmiques com a mineral d'interès estratègic suposa la possibilitat d'expropiar terres, de passar per damunt dels PGOU de cada municipi i fins i tot evaquar cases”, asseguren els membres de la Plataforma.

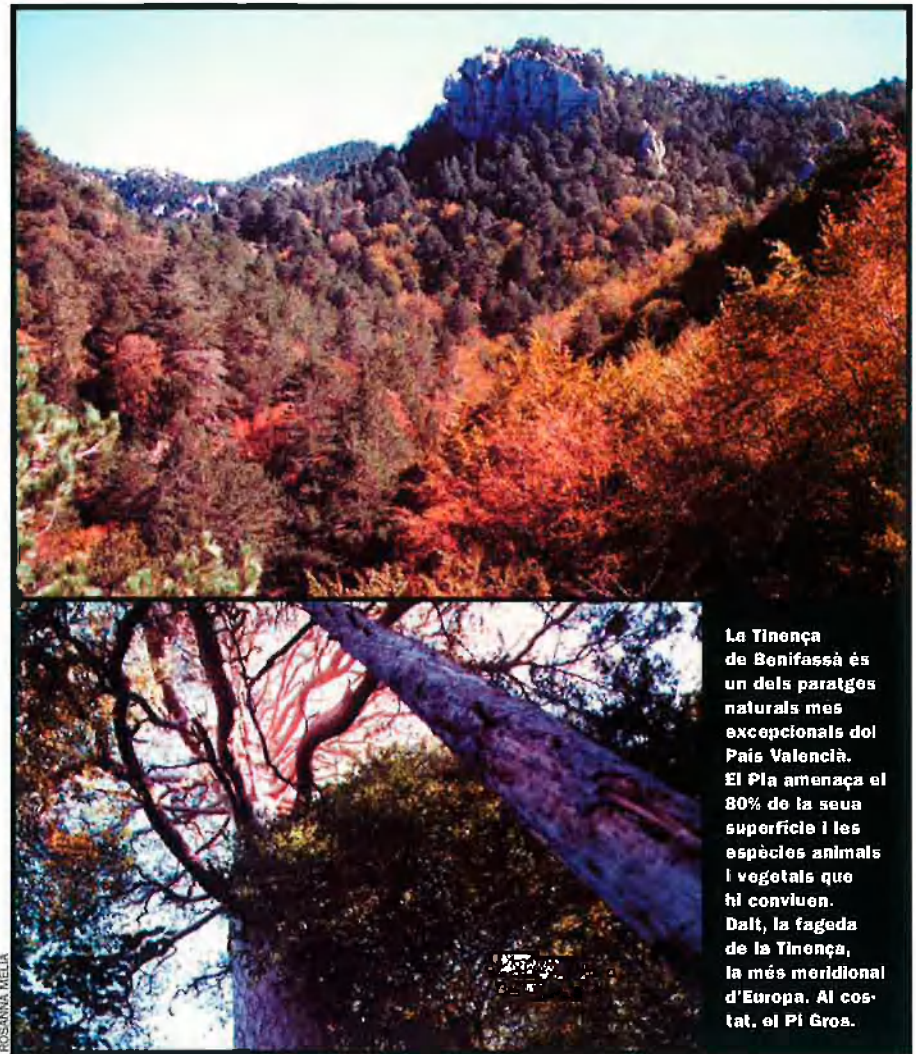
En vista d'aquesta situació, els ajuntaments —els qui tenen l'última paraula per atorgar els permisos necessaris a les empreses extractores— reaccionen de diverses maneres. De moment, només dos (Vilafranca i el Forcall) s'han mostrat absolutament contraris a l'obertura de mines en els seus termes municipals. Altres, com Morella, són contraris al Pla d'Argiles —el Pla inclou fins i tot les muralles de la ciutat com a zona apta per a l'extracció d'argila— però intenten apostar per una mineria sostenible conjugant extraccions, medi ambient i paleontologia. Una aposta que, segons la Plataforma de Cinctorres, és incompatible amb la salvaguarda dels fòssils. “Nosaltres —assegura la Plataforma— hem vist amb els

nostres ulls com les màquines destrossaven ossos de dinosaure. En canvi, després ens volen vendre que el que fan és recuperar-los. Alguna de les empreses mineres que treballen a Morella fins i tot té el cinisme de tenir com a logotip un dinosaure.”

A banda del valor arqueològic d'aquestes terres, el problema que més preocupa els col·lectius implicats és l'agreuiment de la despoblació, una de les principals amenaces per a la comarca. “Després de quinze anys d'inversions en turisme rural i en desenvolupament sostenible, volen tirar al fem tot l'esforç dels habitants dels Ports que sí que creuen en la qualitat de vida que aquest entorn natural els atorga, un dels pocs atractius que podem explotar. I si, a més de malbaratar-nos el paisatge, s'emporten la gent per treballar al taulell, ja no ens quedarà res, ni tan sols els turistes de Barcelona, València o Madrid que, atrets precisament pel paisatge i l'entorn, han comprat i rehabilitat cases en els darrers anys per passar-hi les vacances.”

**L'amenança més temuda.** El mateix ocorre a la Tinença de Benifassà, un dels espais naturals més rics del País Valencià, fronterer amb el Parc Natural dels Ports de Tortosa-Beseit. Als pobles de la Tinença, el Pla, que inclou un 80% de la zona com a territori apte per a l'extracció d'argila, s'ha interpretat com un abús de poder per part de l'administració i com una amenaça a la protecció d'un dels pocs territoris que encara avui es mantenen pràcticament verges.

Alguns veïns dels pobles de la Tinença ja han denunciat que empreses multinacionals com WBB —una de les més fortes del sector, amb capital anglès i castellonenc— fa temps que han començat a visitar ajuntaments a la recerca de nous terrenys per explotar. “Aquí —diuen els afectats de la Tinença— la veritat és que tenim por, perquè quan una multinacional com aquestes tira l'ull a un terreny és molt difícil enfrontar-s'hi.” “Com en tot —afegeix—, els interessos econòmics acaben imposant-se.” Fins i tot, a la voluntat dels mateixos propietaris, que veuen en la venda dels terrenys una oportunitat per guanyar un bon pessic i sobreviure així més dignament a les dures condi-



La Tinença de Benifassà és un dels paratges naturals més excepcionals del País Valencià. El Pla amenaça el 80% de la seua superfície i les espècies animals i vegetals que hi conviuen. Dalt, la fageda de la Tinença, la més meridional d'Europa. Al costat, el Pi Gros.

cions que imposen l'agricultura o la ramaderia.

L'alarma suscitada a la Tinença —un paratge excepcional on conviuen espècies protegides com les cabres hispàniques i els voltors amb plantes de gran valor com el teix, el pi negre o la fageda més meridional de tot Europa— s'afegeix a la preocupació per altres espais naturals com el Penyagolosa, la serra d'en Galceran o la serra Calderona, inclosos també en el Pla. Els ecologistes, que han qualificat el projecte d'atemptat contra la supervivència econòmica i ambiental de les comarques d'interior, esperen almenys que la qualificació d'aquests paratges com a zones aptes per a l'extracció d'argiles “amb prescripcions” —que en condiciona l'extracció a estudis detallats d'impacte ambiental— dificulte els plans de les empreses mineres. A més, el fet que les directives europees siguin

summament restrictives amb les zones ZEPA (Zona d'Especial Protecció de les Aus), com és el cas de la Tinença, també podria afegir entrebanca a l'extracció d'argila.

A tot això, la patronal taulellera, consultada per aquest setmanari, no ha volgut opinar al respecte i prefereix mantenir-se al marge de les polèmiques. Els empresaris taulellers simplement esperen que la Generalitat done el vist-i-plau a un pla que, diuen, garanteix reserves per a cinquanta anys. De fet, si res no retarda els objectius del Govern valencià, el Pla podria aprovar-se després de l'estiu davant de la impotència dels que han alertat, per activa i per passiva, del perill d'aprovar un pla que pot accentuar encara més els eterns desequilibris entre les comarques costaneres i les de l'interior.

Rosanna Melià